

СИМПТОМАТИКА КУЛЬТУРНОЇ ДЕГРАДАЦІЇ У СИТУАЦІЇ ВІЙНИ

ЮРІЙ, КОНСТАНТИНОВ¹**Анотація**

У статті здійснено філософсько-антропологічний аналіз культурної деградації та культурної стабілізації в умовах війни. В ході дослідження було з'ясовано, що симптоми культурної деградації наявні як на матеріальному, так і духовному рівні культури. Виявлено наступні ознаки: знищення культурної спадщини, через руйнування музеїв, пам'яток архітектури, символіки культури; в силу економічних проблем в країні, підтримка мистецтва і культури стає другорядним, також можна відзначити певну інформаційну і комунікативну спрощеність культурних смислів, бо досить часто поверхові патріотичні меседжі замінюють глибину рефлексивності культурного процесу, а також відбувається спотворення реальності та підміна справжніх смислів міфологемами. Доведено, що в ситуації культурного вакууму, нарративи стають потужним інструментом управління свідомістю людини. Цим визначається актуальність даної теми та необхідність виявлення симптоматики культурної деградації для розробки дієвої програми культурного опору. В результаті комплексного аналізу симптоматики культурної деградації, було виявлено її причини, ризики та патологічні наслідки у сучасному суспільстві. Доведено, що прояви культурної деградації мають багатомірний характер і відображають інволюційні процеси в суспільстві. Проаналізовано феномен формування нової культури, зосередженої на військовій тематиці, яка нерідко набуває деградаційних ознак через пропагандистські цілі. З'ясовано, що найбільш уразливими і відкритими для проникнення й трансляції ворожих нарративів є медіапростір, який перевантажений низькопробним контентом, що призводить до інформаційного спрощення, як наслідок придушення кричного мислення, що в свою чергу робить людину нездатною відрізнити справжні смисли від їх сурогатів. Розглянуто причинно-наслідкові зв'язки, що сприяють виникненню таких явищ, що дозволяє віднайти оптимальні шляхи та способи збереження культурної цілісності в надскладних умовах та виявити дестабілізуючі чинники. Доведено, що одночасно з деградацією, відбувається й протилежний процес – поява нових культурних форм, як відображення філософії ненасильницького спротиву. Визначено можливості сучасного суспільства щодо забезпечення інформаційної безпеки та інформаційного захисту. Результати досліджень можуть бути використані для розробки стратегій захисту культури, спрямованих на мінімізацію ризиків культурних втрат у майбутньому.

Ключові слова: людина, медіапростір, кінематограф, комунікація, культурний опір, агресія, війна, культура, деградація, маніпуляції.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Питання культурної деградації у ситуації війни залишається невирішеною проблемою людства. Особливого значення набуває осмислення викликів, які війна ставить перед людиною у XXI столітті. Цей й філософія агресії, криза сенсу та травматичний досвід, проблема соціально-психологічної реабілітації, проблема дезінформації, постправа як симптом культурної деградації, руйнування соціальної та колективної історичної пам'яті тощо. Проте, як на мене, на особливу увагу заслуговує феномен культурного опору як антипод поняття культурна деградація. Адже, в умовах війни збереження культурного спадку, національно-культурної ідентичності, духовного надбання українського народу є таким самим пріоритетним завданням

як і збереження територіальної цілісності та політичної незалежності. Саме тому, пропонується здійснити аналіз симптоматики культурної деградації крізь призму філософії ненасильницького спротиву. Така оптика дозволить зосередити увагу на більш широкому спектрі симптоматики культурної деградації, як латентних наслідках інформаційної війни. Загальновідомо, що основною зброєю введення війни в інформаційному просторі є маніпуляції, фейки, постправа. Але існують також більш непомітні але від того не менш дієві засоби такі як «архівування» національної культури, в результаті чого людина втрачає духовну опору та відбувається її повільне перетворення на «інструмент» війни. Нажаль, українці через це пройшли. Так, за багато років до того, як в атаку пішли танки та розпочався повітряний терор, через медіа та мистецтво на людську свідомість здійснюється завуальований вплив. Який змінює сприйняття реальності через підміну добра і зла, правди і кривди... В результаті чого люди втрачають здатність самостійно

¹ Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди (Харків, Україна)
E-mail: Belev68@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0001-5621-7167>

мислити. У процесі філософського осмислення цього феномену постає потреба у пошуку «вакцини для щеплення» від культурної деградації, активною речовиною якої цілком може бути гасло Декарта – «Мислю, отже, існую». Сутність проблеми зводиться до пошуку причин культурної деградації у ситуації війни та засобів захисту від неї. Ця проблема привертає до себе пильну увагу вчених через те, що вона має глибоке значення. Так як стосується впливу війни на культуру суспільства та трансформацій, що відбуваються під її впливом. Тим самим така деградація не тільки зводить нанівець культурні досягнення, а й підриває собою фундамент духовності людства на окремо взятій території.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Філософський ракурс дослідження проблематики культурної деградації фокусується на онтологічних, культурно-антропологічних, соціально-політичних, морально-етичних, духовно-екзистенційних аспектах (Адорно, Бадью, Бауман, Горкгаймер, Фром, Шпенглер, Ніцше та ін.). У сучасних українських контекстах набуває особливої актуальності дослідження симптоматики культурної деградації в умовах війни. Теоретико-методологічне підґрунтя для здійснення такого дослідження складають праці Ж. Бодріяра, А. Єрмоленка, І. Ломачинської, Б. Ломачинського, М. Ожевана, Б. Парахонського, Г. Яворської, О. Пеліна, М. Поповича, Г. Почепцова, Т. Фісенко. Однак, ще не набула свого остаточного обговорення як на теоретичному рівні, так і на рівні практичного вирішення проблема розробки механізму запобігання культурній деградації у ситуації війни, та відповідно – стратегії захисту культури, яка дозволить мінімізувати ризик культурних втрат у майбутньому.

Методологія дослідження. Для дослідження симптоматики культурної деградації спричиненої війною використані загальнонаукові принципи структурного детермінізму, системної цілісності та історико-філософський метод. Також був застосований феноменологічний метод для дослідження культурних явищ та діалектичний, який дозволив прослідити взаємозв'язки та суперечності між культурною творчістю та її наслідками. Це дозволило виявити, що патріотичні патерни одночасно можуть бути інструментом пропаганди та культурного опору. Метод контент-аналізу дозволив здійснити пошук проявів деградації та пропагандистських наративів в сучасному культурному просторі.

Об'єкт дослідження. Культура та їх способи репрезентації в умовах війни. **Предмет дослідження.** Симптоматика, наслідки та шляхи запобігання культурній деградації українського соціуму.

Метою даного дослідження є виявити ознаки культурної деградації у ситуації війни. Проаналізувати причини створення таких умов, відтворивши причинно-наслідкові зв'язки. Це дозволить віднайти оптимальні шляхи та способи збереження культурної цілісності в надскладних умовах та виявити дестабілізуючі чинники.

Завдання дослідження: проаналізувати основні риси, симптоми та наслідки культурної деградації, розглянути практичні шляхи здійснення культурного опору в умовах екзистенційної, економічної та соціальної кризи, спричинених війною.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих результатів.

Питання культурної деградації у ситуації війни є одним з вічних, бо скільки існує людство, стільки відбуваються й війни. Які призводять до занепаду культури та людства як такого. Пошук симптомів цієї деградації є знаковим, так як встановлений діагноз це вже половина у лікуванні даної хвороби. Акцентуючи увагу на виявленні ознак, що вказують на процеси культурної деградації, не можна уникнути суспільної міфотворчості, яка витісняє здатність критично сприймати дійсність. Серед основних руйнівних наслідків такого світобачення – це послаблення або ж взагалі втрата інтересу до культурно-історичної спадщини, зниження якості художнього, чи медійного контенту, поширення мови ненависті в соціокультурному просторі. Як приклад, Інтернет простір переповнений «фахівцями» різної спрямованості – від квазівійськово-політичних експертів, тарологів-пророків до псевдодуховних вчителів. Особливо, коли гострий запит суспільства на інформацію про дату закінчення війни, вправно використовується особами, які на гребні інформаційної хвилі займають спекулятивну позицію та отримують від цього грошові дивіденди. Це призводить до знецінення інформації та підміни культурної справжності її сурогатами. Російська пропагандистська машина, починаючи з 2004 року, систематично і цілеспрямовано чинила вплив на свідомість пересічних громадян як своєї, так і нашої країни. Безперечно, українське суспільство через громадянські ініціативи намагалося протидіяти, але майже не мало підтримки з боку політикуму

та державних діячів. Але ми не могли не передбачити чим це обернеться для людини, суспільства й культури в цілому.

Рівень інформаційної культури мас-медіа долає бар'єри у доступі до інформації, водночас породжуючи ризики масштабного маніпулювання суспільною свідомістю на глобальному рівні (Ломачинська, 2020). На прикладі російської пропаганди, яка розпочалася задовго до анексії українських територій, можна спостерігати цілеспрямований вплив на свідомість, як росіян, так і українців. Основною метою цього впливу було формування нового типу особистості, позбавленої здатності до самостійного та критичного мислення, а також до об'єктивного сприйняття реальності. Замість цього пропонувалася штучно створена неіснуюча реальність, заснована на підміні базових загальнолюдських понять добра і зла, правди і справедливості. Для досягнення цих цілей активно залучалися мас-медіа, кінематограф, мистецтво та інші інструменти культурного впливу. Варто наголосити, І. Ломачинська та Б. Ломачинський звертають увагу на той факт, що в контексті постійних інформаційних загроз інформаційна культура реалізується через впровадження комплексу заходів, спрямованих на підвищення рівня інформаційної самосвідомості (Ломачинська, 2020). Що в свою чергу може слугувати інформаційним захистом.

Філософ-постмодерніст Ж. Бодріяр вважав, що комунікація характеризується повільністю, будучи її невід'ємною властивістю, вона реалізується через безпосередній контакт та мовленнєву взаємодію (Бодріяр, 2010). Тоді, як «Надмір завжди розміщується там, де немає нічого» (Бодріяр, 2010). Привертає увагу той факт, що комунікація потребує часу для виникнення взаєморозуміння. Адже вона спирається на фізичну присутність. Цей підхід акцентує на «людському вимірі» взаємодії. Автор робить висновок, що сцена війни завершується у точці нейтралізації деструктивних сил, коли система самознищується. У цьому полягає парадоксальний ефект – створюється ситуація, за якої простір для війни більше не існує (Бодріяр, 2010). Тобто це є компенсацією відсутності справжнього змісту. Наприклад, коли сучасні медіа або реклама створюють надмірну кількість образів, значень і символів, які приховують відсутність автентичної суті чи глибини. Це ідея симуляції, коли замість реальності ми отримуємо її підробку. Яка здається більш реальною за саму реальність. У випадку російсько-україн-

ської війни, починаючи ще з подій 2014 року й до цього часу, можемо спостерігати спроби здійснити підміну реальності. З українського боку – це, коли російсько-українська війна має офіційну назву «антитерористична операція» та «військовий стан». З російського – «спеціальна військова операція». В обох випадках відбувається приховування справжнього смислу даних трагічних подій, де речі не називаються своїми іменами. І найбільша кровопролитна трагедія ХХІ століття й досі офіційно не визнана війною.

Таким чином, відмінність між автентичним спілкуванням та симуляцією комунікації впливає на культуру, суспільство та індивіда. «Надмір» у культурі та інформації приховує порожнечу сенсу, що в свою чергу призводить до культурної деградації, перетворюючи суспільство на «суспільство споживання образів».

Варто наголосити, що М. Попович вважав, що «Про кожну війну можна питати, який вона має смисл для її учасників, для їхніх нащадків і для людства в цілому» (Попович, 2015, с. 5). Розглядаючи в контексті російсько-української війни, стає зрозуміло, що Україна веде свою вітчизняну війну, у якій кожен, незалежно від власного бажання, стає її учасником і, водночас, співтворцем цього трагічного колективного явища. У кожного ця війна має свій унікальний вимір, проте кожен у її перебігу усвідомлює глибокий сенс слова «ми» (Попович, 2015).

Серед негативних наслідків війни простежуються й позитивні. Саме те, що українська нація демонструє тенденцію до згуртованості, яка супроводжується формуванням безпрецедентного волонтерського руху та активізацією національної ідеї. Одночасно постає питання щодо смислу участі громадян російської федерації у цій війні. Де вони виступають, як представники держави-агресора, виконавці актів насильства, окупанти і руйнівники. Їхня діяльність спрямована на знищення українського народу, його культурної спадщини, включаючи спроби витіснення української мови та історії на користь російських нарративів. На прикладі таких дій простежується яскраво виражена симптоматика культурної деградації, яка має тенденцію поглиблення. Зупинити цей процес можливо лише через усвідомлення кожним учасником його згубності, адже рух у напрямку інволюції є шляхом до суспільного занепаду. «Війна саме привчає нас, її учасників, до себе, робить звичним те, до чого звикати не можна» (Попович, 2015). Вона напо-

легливо пропонує свою реальність, в якій немає місця миру та спокійному життю, адже «війна і мир належать до категорії явищ, що справляють потужний вплив на розвиток людської думки» (Парахонський, 2019). Це, своєю чергою, накладає відбиток на саму культуру. Водночас, значний вплив на свідомість громадян здійснюють засоби масової інформації, які можуть слугувати підготовчим етапом до війни. Цей вплив реалізується, зокрема, через невербальні засоби комунікації, яка більш результативна у досягненні очікуемого результату, завдяки своїй здатності проникати у всі сфери публічної комунікації (Парахонський, 2019).

Війна впливає на сфери життя у т.ч. й через використання медіа та мистецтва у якості інструменту для маніпуляції. Ідеологічна заангажованість, неприхована ненависть до Іншого та Чужого є визначальною рисою сучасного російського кінематографу, який, у своїй деградації доживає останні часи, бо культурна й освічена людина не може споживати наскільки неякісний продукт у всіх сенсах. Наприклад, доволі типовими є сюжети, коли на тлі показного патріотизму, де майже у кожному провладному кабінеті видніється «триколор», а на стіні портрет російського диктатора путіна. В той же час, головні герої фільмів – це вбивці, які подаються глядачам як герої, а будь-які насильницькі дії, як щось звичне, закономірне та виправдане. Та обов'язковим атрибутом цього «кіно» є конструювання образу українця як неосвіченої, недолугої людини, що несе загрозу «культурній вищості» російського народу. Фактично, моделюючи у свідомості власного народу образ ворога. В контексті цих розмірвань хочу звернутися до Б. Парахонського та Г. Яворської, які стверджують, що «сучасна війна – це війна у мізках та за мізки. Це війна... за владу над свідомістю людей, їхніми емоціями, мисленням, розумом і, відповідно їхньою поведінкою» (Парахонський, 2019). На основі наведеного можна стверджувати, що війна починається у людській свідомості, після чого проявляється на фізичному плані. Закінчення війни відбувається у такому ж порядку. Тому основна увага має бути спрямована саме на інформаційну безпеку та інформаційний захист громадян.

Для того, щоб опанувати реальністю, якою людина живе та отримати владу над її світом, необхідно мати владу в ментальній сфері та здійснювати контроль структури сприйняття та розуміння подій (Парахонський, 2019). Дослідження

показує, що над свідомістю росіян такий контроль має місце. Звідси, застосовуючи подібні засоби впливу, їх легко було запевнити у тому, що рф «захищає» український народ від неофашизму, тоді як всі мегаознаки якого наявні в їх власній державі. На це звертає увагу А. Єрмоленко: «Росія знову пішла колом регресії, колом повернення до домодерних форм рабства, що впливає на загострення ситуації у світі, зокрема й військово-політичної» (Єрмоленко, 2015).

Продовжуючи дискусію зазначає: «Така регресія, повернення до рабства у так званій *Чорноблакитній орді*, відбувається в росії й сьогодні, що не тільки є результатом путінської пропаганди, а й визначається соціально-онтологічними чинниками» (Єрмоленко, 2015). Отже, А. Єрмоленко акцентує увагу української спільноти на розумінні росії, сформульованому ще К. Марксом. Згідно з яким, москва зміцніла та набула могутності внаслідок застосування монгольської системи підкорення, що і сформувала її соціально-політичну культуру. Віртуозність, яку росія досягла в адаптації до моделей рабського підпорядкування, слугувала основою для подальшого посилення її державної потужності (Єрмоленко, 2015). Що в свою чергу негативно вплинуло на російську культуру, перетворивши її на зброю пропаганди, а її багнети вже націлені на людську свідомість. Зокрема, М. Ожеван зауважує, що «запізніле утвердження в росії «нового мислення» й відмова від риторики та практичних дій у стилі «холодної війни», на жаль, наштовхнулися на перепони реваншистського «путінізму», який, зокрема, увінчався відвертою агресією проти України» (Ожеван, 2016).

Особливо болісним для України є насильницький спосіб русифікації українських громадян на окупованих територіях. На яких спостерігається заборона використання української мови, здійснюється примусова заміна від грошових одиниць до громадянства. Впроваджується інше мислення та культура. Що в свою чергу являється окупацією людської свідомості. Та щоб це стало можливим, «Гібридний агресор навмисне створює викривлену картину реальності, яку видає за дійсність» (Парахонський, 2019). «Культурна деградація найбільш відчутна в соціальних мережах, в яких систематично відбувається проникнення так званої «фабрики тролів», яка спеціалізується на вкиданні ворожих нарративів та здійснення психологічного тиску» (Парахонський, 2019). Загальновідомо, що людина, перебуваючи у стані

страху та невизначеності, втрачає здатність критично оцінювати потоки інформації, стає уразливою. Як зазначає О. Пелін, «Смислова зброя в умовах інформаційної війни хоча й відіграє важливу роль, але не є універсальною» (Пелін, 2014). Більш того, через спробу знищити українську культуру відбувається деградація та втрата ними власної російської.

Тут варто взяти до уваги думку Г. Почепцова, який пише: «Раніше в основі інформаційної війни стояло повідомлення, нині ж базою стає інтерпретація... Раніше ми бачили в світі те, про що нам розповідали. Тепер ми розуміємо те, що нам інтерпретують» (Почепцов, 2013). Привертає увагу той факт, що вирішальну роль відіграє не конкретна інформація, а те, хто та яким чином її транслює. Як приклад, в межах самої росії – це наведений психоз В. Соловйова, Д. Кисельова, М. Симоньян, інакше й не скажеш, бо розумом не можливо сприймати потоки негативної інформації, яку вони продукують у маси. В цьому і є смисл їх пропаганди: довести маси до стану неможливості критично мислити й сприймати дійсність. «Адже, тактика й стратегія ведення інформаційної війни або так званої «смислової війни» характеризуються переосмисленням фактів на користь інтерпретатора» (Почепцов, 2013), метою чого є створення бажаної «моделі світу» у свідомості людини.

Досліджуючи симптоматику культурної деградації не можна не зупинитися на взаємовідносинах «культури» та «інформації». Першим є явище на рівні індивіда, тоді як друге, передається за допомогою широкого спектру матеріальних носіїв (Lewens,; Buskell, 2023). Прийняття інформації як першооснови культури несе як ризики так і переваги. Бойд і Річerson, наприклад, дають те, що може виглядати як визначення, коли пишуть, що під «інформацією» вони мають на увазі будь-який вид психічного стану, усвідомлений чи ні, який набувається або змінюється шляхом соціального навчання і впливає на поведінку. Існує два основних підходи до виокремлення особливостей успадкування та передачі культури. Перший розглядає важливі аспекти змісту інформації; другий – відповідні канали та механізми передачі. Лише деякі форми соціальної передачі використовують систему символів. У деяких випадках зв'язок між символом і тим, що він означає, є довільним.

Мова є чудовим прикладом того, як системи символів містять елементи, які можна рекомбінувати незліченними способами, щоб отримати

широкий спектр різних значущих повідомлень. Діяльність одного покоління, може впливати на те, чого в кінцевому підсумку навчаються люди в наступних поколіннях (Lewens, 2023). Культура – це інформація, здатна впливати на поведінку індивідів, яку вони отримують від інших представників свого виду через наслідування та інші форми соціального навчання.

Потужним засобом соціального навчання є кіномистецтво, яке через візуальні образи та наративи впливає на формування цінностей та світогляду людини. Зокрема Т. Фісенко здійснила ретельний аналіз ролі кінематографа у формуванні громадянської думки, дійшла висновку, що вплив кінопродукції на людину може бути позитивний, негативний та нейтральний (Фісенко, 2020). В цьому ключі варто згадати славнозвісного старогрецького філософа-стоїка Епіктета, який навчав своїх сучасників мудрості: «Речі, що лежать у межах нашої сили... є вільні, не підлягають обмеженням ані перешкодам; а речі, що лежать поза межами нашої сили, є слабкі, залежні, обмежені, чужі» (Епіктет, 1976). Тим самим роблячи висновок щодо унеможливлення будь-якого впливу ззовні – «Коли ствердимо, що щось лежить поза межами нашої сили, мусимо бути готові сказати, що воно для нас – ніщо» (Епіктет, 1976). Оскільки це «ніщо» не здатне впливати, як на матеріальні об'єкти, так і на людську свідомість. Культурна деградація в умовах війни проявляється й через фізичну втрату культурних пам'яток та символів нації. Тож, не варто забувати, що та чи інша етнічна культурна спільнота є водночас і носієм і творцем культури. Саме тому, важливим є відновлення культурних цінностей та створення нових культурних артефактів, що підтримують національний дух і, тим самим, протистоять культурній деградації. В той же час, право на збереження культури слід відрізнити від дещо іншого права проти примусової культурної втрати, яке зосереджується на збереженні у випадках, коли потенційна втрата є результатом примусу з боку зовнішніх сил (Lenard, 2023). Практики, норми та цінності, які є визначальними для культури в певний час, можуть перестати бути такими в результаті війни. Певна кількість таких втрат є неминуча. Право держави контролювати свою культуру є важливим для захисту своєї «колективної свідомості» (Lenard, 2023).

Отже, розглядаючи симптоматику культурної деградації у ситуації війни, доцільно зупинитися і на заходах інформаційної безпеки. До яких слід

віднести когнітивні та культурні: це критичне мислення; медіа грамотність; інформаційний аскетизм та інтелектуальний імунітет. За якими слідує соціальні та комунікативні засоби: підтримка інформаційної екології, що включає в себе створення спільнот, орієнтованих на поширення достовірної інформації; етичні норми інформаційної поведінки та інформаційна гігієна. Все це завершують філософські концепти захисту свідомості: філософська свобода свідомості; герменевтика недовіри та концепція «гуманітарної інформаційної безпеки».

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Таким чином, в умовах війни ризик перетворення культури на інструмент ідеологічного впливу зростає в рази, як наслідок соціальна поляризація, етичні та культурні конфлікти. Адже, під час війни люди зазнають обмежень у своїх правах, включно з правом на збереження культурної спадщини. Внаслідок бойових дій відбувається пошкодження та знищення багатьох пам'яток історії та архітектури. Знищуються не лише будівлі людей, а й цілі міста. Люди позбавляються можливості вільного пересування та проживання на певній території. Поряд зі змінами у матеріальному світі, війна спричиняє трансформацію

на рівні свідомості, що істотно впливає на світосприйняття через зміну стереотипу мислення: близькі люди стають далекими, рідні – чужими, а сусіди – ворогами. Такі процеси супроводжуються культурною деградацією, яка є неминучим наслідком війни. Створення нової культури, яка зосереджена на військовій тематиці, також часто має деградуєчий ефект через пропагандистські цілі. Втім, одночасно з деградацією, відбувається й протилежний процес – зародження нових культурних феноменів. У контексті війни вже зараз спостерігаємо появу нових імен у поезії, літературі, музиці та кінематографу. Відбувається запит суспільства на створення нового контенту фільмів та пісень, творів мистецтва, породжених та опалених війною. Які в свою чергу сприяють формуванню оновленої культурної парадигми. Отже, війна, попри свою руйнівну природу, також виступає каталізатором для культурного розвитку, що дає сподівання на те, що після культурної деградації настане її неабиякий розквіт. Безперечно, для реалізації такого оптимістичного прогнозу потребує подальшого дослідження проблематика культурного опору, бо для сталого розвитку та забезпечення духовного відродження, подолання культурної деградації є пріоритетним завданням українського суспільства.

Список використаних джерел

- Бодрияр Ж. Фатальні стратегії. Пер. з фр. Л. Кононовича. Львів: Кальварія, 2010. 192 с.
- Епіктет Енхейридон і фрагменти. Пер. Омелян Омечинський. Буенос-Айрес: Видавництво Юліяна Середяка. Буенос-Айрес, 1976. 103 с.
- Ермоленко А. М. Війна і суспільство. Круглий стіл "Філософської думки", *Філософська думка*. 2025. № 1. С. 6-60.
- Ломачинська І. М., Ломачинський Б. Г. Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. 2020. № 29. С. 90-97.
- Ожеван М. А. Глобальна війна стратегічних наративів: виклики та ризики для України. Стратегічні пріоритети. 2016. № 4 (41). С. 30-40.
URL:<https://ippi.org.ua/sites/default/files/ozevan.pdf> (дата звернення: 01.02.2025).
- Парахонський Б. О., Яворська Г. М. Онтологія війни і миру: безпека, стратегія, смисл. Київ: НІСД, 2019. 560 с.
- Пелін О. В. Смысловая зброя в умовах інформаційних війн. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка, соціальна робота. 2014. № 31. С. 125-127.
- Попович М. В. (2015). Війна і суспільство. Круглий стіл "Філософської думки", *Філософська думка*. 2015. № 1. С. 5-60.
- Почепцов Г. Г. (2013). Смыслові та інформаційні війни. *Інформаційне суспільство*. 2103. № 18. С. 21-27.
- Фісенко Т. В. Кінематограф у формуванні громадської думки. *Обрії Друкарства*. 2020. № 1 (8). С. 205-223.
- Lenard, Patti Tamara (2023) Culture. The Stanford Encyclopedia of Philosophy (Winter 2023 Edition), Edward N. Zalta & Uri Nodelman (eds.) [Електронний ресурс]. URL: <https://plato.stanford.edu/archives/win2023/entries/culture/> (дата звернення 24.01.2025).
- Lewens, Tim; Buskell, Andrew (2023) Cultural Evolution. The Stanford Encyclopedia of Philosophy (Winter 2023 Edition), Edward N. Zalta & Uri Nodelman (eds.) [Електронний ресурс]. URL: <https://plato.stanford.edu/archives/win2023/entries/evolution-cultural/> (дата звернення 25.01.2025).

References

- Baudrillard J. (2010) *Fatal Strategies*. Lviv: Kalvaria. 192 p.
- Epictetus (1976) *Enheiridion and Fragments*. Trans. by Omelyan Ometsinsky. Buenos Aires: Izdatelstvo Julian Serediak. Buenos Aires. 103 s.

- Yermolenko A.M. (2015) War and Society. Round table “Philosophical thought”, Philosophical thought. № 1.C. 6-60.
- Lomachynska IM, Lomachynskyi BG (2020). Bulletin of Lviv University. Series of philosophical and political studies. № 29.C. 90-97.
- Ozhevan M.A. (2016). Global war of strategic narratives: challenges and risks for Ukraine. Strategic priorities. № 4 (41). P. 30-40. URL: <https://ippi.org.ua/sites/default/files/ozhevan.pdf> (accessed February 01, 2025).
- Parakhonsky B.O., Yavorska G.M. (2019). Ontology of war and peace: security, strategy, meaning. Kyiv: NISS, 560 p.
- Pelin O.V. (2014). Semantic weapons in the context of information wars. Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: Pedagogy, social work. № 31. C. 125-127.
- Popovych M.V. (2015). War and society. Round table “Philosophical thought”, Philosophical thought. № 1.C. 5-60.
- Pocheptsov G.G. (2013). Smeisovye i informatsionnye voyny [Sense and information wars]. № 18.C. 21-27.
- Fisenko T.V. (2020). Cinema in the formation of public opinion. Obriyidrukarstva. № 1(8). C. 205-223.
- Lenard, Patti Tamara (2023) Culture. The Stanford Encyclopedia of Philosophy (Winter 2023 Edition), Edward N. Zalta & Uri Nodelman (eds.) [Electronic resource]. URL: <https://plato.stanford.edu/archives/win2023/entries/culture/> (accessed January 24, 2025).
- Lewens, Tim; Buskell, Andrew (2023) Cultural Evolution. The Stanford Encyclopedia of Philosophy (Winter 2023 Edition), Edward N. Zalta & Uri Nodelman (eds.) [Electronic resource]. URL: <https://plato.stanford.edu/archives/win2023/entries/evolution-cultural/> (accessed January 25, 2025).

YURIЙ, KONSTANTINOV – graduate student of the Department of Philosophy H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University (Kharkiv, Ukraine)
Belev68@ukr.net
ORCID <https://orcid.org/0009-0001-5621-7167>

SYMPTOMS OF CULTURAL DEGRADATION IN THE CONTEXT OF WAR

Abstract. This article presents a philosophical and anthropological analysis of cultural degradation and cultural stabilization under wartime conditions. The study has revealed that symptoms of cultural degradation manifest themselves on both the material and spiritual levels of culture. The following indicators have been identified: the destruction of cultural heritage through the ruin of museums, architectural monuments, and cultural symbols; due to the country’s economic challenges, support for arts and culture becomes secondary; there is also a certain informational and communicative simplification of cultural meanings, as superficial patriotic messages often replace the reflective depth of the cultural process. Furthermore, reality is distorted, and genuine meanings are substituted by mythologems. It has been proven that in a situation of cultural vacuum, narratives become a powerful instrument for shaping human consciousness. This underscores the relevance of the topic and the necessity of identifying symptoms of cultural degradation to develop an effective program of cultural resistance. As a result of a comprehensive analysis of the symptoms of cultural degradation, its causes, risks, and pathological consequences in contemporary society have been uncovered. It has been shown that manifestations of cultural degradation are multidimensional in nature and reflect involuntary processes within society. The phenomenon of creating a new culture centered on wartime themes is examined; this culture often acquires degrading characteristics due to propagandistic aims. It has been found that the most vulnerable and open domains for the penetration and dissemination of hostile narratives are the media space, which is overloaded with low-quality content. This leads to informational oversimplification, resulting in the suppression of critical thinking, which in turn renders individuals incapable of distinguishing genuine meanings from their surrogates. The article explores the causal relationships that contribute to the emergence of these phenomena, allowing for the identification of optimal methods and strategies to preserve cultural integrity under extremely challenging conditions, as well as to reveal destabilizing factors. It has been demonstrated that, alongside degradation, the opposite process also takes place – the emergence of new cultural forms reflecting the philosophy of nonviolent resistance. The study highlights the capacity of modern society to ensure information security and protection. The findings may be used to develop cultural protection strategies aimed at minimizing the risk of cultural losses in the future.

Key words: human being, media space, cinematography, communication, cultural resistance, aggression, war, culture, degradation, manipulation.

© The Authors(s) 2025
This is an open access article under
The Creative Commons CC BY license

Received date 07.11.2024
Accepted date 17.12.2024
Published date 17.01.2025

How to cite: Юрій, Константінов. Симптоматика культурної деградації у ситуації війни. Humanities studies: Collection of Scientific Papers / Ed. V. Voronkova. Zaporizhzhia: Publishing house «Helvetica», 2025. 22 (99). P. 42–48.

doi <https://doi.org/10.32782/hst-2025-22-99-05>